

Förmånsbestämd tjänstepension – man kan inte lita på prognosen

Många kommer under lång tid framöver att få en del av sin tjänstepension som förmånsbestämd. För stora grupper utgör denna del 10-25 procent av den totala pensionen.

Tyvärr är det nästan omöjligt för många som närmar sig 65 år att avgöra hur stor tjänstepensionen faktiskt kommer att bli. Konstruktionen av förmånsbestämda tjänstepensioner låter enkel, men kräver mycket goda insikter. En dålig uppräknig lägger ytterligare lök på laxen.

Tjänstepensionen är ett viktigt tillskott till den allmänna pensionen. Under senare år har förmånsbestämda tjänstepensioner mer och mer ersatts av premiebestämda.

För stora grupper i såväl privat som offentlig tjänst som går i pension de närmaste decennierna kommer en del av tjänstepensionen fortfarande att utgöras av en andel av lönen de sista yrkesverksamma åren, en förmånsbestämd pension. Förenklat säger man att den "baseras på slutlönen".

Det låter enkelt, men det finns några problem med själva konstruktionen:

1. Prognosen blir inte självklart mer träffsäker med åren. Den prognos man får ett år kan avvika kraftigt från den faktiska utbetalning man får om man går i pension året därpå. Det kan handla om tusentals kronor mindre per år.
2. För att komma upp i det belopp som prognosen visar krävs en mycket bra löneökning de sista åren. Det är inte det normala i en lönekarriär.
3. Uppräkningen efter första utbetalningsåret är svag. Att pensionen enbart är inflationsskyddad är märkligt. Premier sätts av löpande för den enskilda individen varje år. Förvaltas de aktivt borde avkastningen komma pensionstagarna till del.

Problematiken belyses med hjälp av pensionsavtalet för privatanställda tjänstemän, ITP-avtalet. Där utgår man från de fem sista årens löner. Ersättningsnivåerna är olika höga i tre olika steg, 10, 65 och 32,5 procent av beräknad slutlön.

Från prisbasbelopp till inkomstbasbelopp

2003 bytte man till inkomstbasbelopp vid beräkning av de gränser som bestämmer storleken på pensionen. För dem med riktigt höga löner behöver förändringen inte vara till nackdel, men väl för de stora grupper som har en årslön från runt 7,5 inkomstbasbelopp, idag motsvarande 31 800 kronor i månaden, och en bra bit uppåt. Ersättningen under den gränsen är tio procent och däröver hela 65 procent. När inkomstbasbeloppet ökar snabbare än prisbasbeloppet, vilket bör vara det normala, innebär de nya reglerna för många en försämring.

Man måste få mycket bra lönehöjningar de sista fem åren för att pensionen ska hänga med. Kravet är större för dem med medelhöga löner än för dem med höga. Inkomstbasbeloppet bygger på genomsnittlig löneökning i samhället, något som är svårt att uppnå för enskilda individer år efter år. Inte minst för den som är äldre.

Den pensionsprognos man får ett år kommer då inte alls att stämma med det man faktiskt får när man går i pension året därpå, eftersom en större del av pensionen kan komma att räknas på tio-procentsnivån i stället för 65-procentsnivån.

För den som hade en lön på 35 000 kronor år 2008 blir pensionen 12 000 kronor lägre per år om lönen inte alls höjs i år. Det motsvarar 16 procent lägre pension. För en oförändrad pension behöver löneökningen bli 4,4 procent. Se tabell 1.

Lönekapning

Nya regler om lönekapning infördes 1 januari 2008. De innebär i alla fall en förbättring. Tidigare var det i stort sett omöjligt att höja sin pension i vissa inkomstlägen. Reglerna har också blivit tydligare. Se tabell 2.

Dålig uppräknig av tjänstepensionerna under utbetalningstiden

Förmånsbestämda tjänstepensioner räknas enligt de flesta avtal i princip enbart upp med inflationen. Normalt utvecklas de därmed långsammare än löneutvecklingen och tillväxten i landet.

Som jämförelse kan nämnas att den allmänna pensionen nu har en bättre uppräknig än ATP-pensionen hade. Följsamhetsindexering har lett till att en pension på 12 000 kronor år 2001 nu är 500 kronor högre per månad än om den följt inflationen.

Förmånsbestämda tjänstepensioner kunde få en bättre utveckling under pensionsåren. Premier som faktiskt sätts av för individens räkning under yrkesåren kan förvaltas aktivt och borde komma pensionstagarna till del.

Slutsatser

För individen gäller det att känna till reglerna och vilka följderna blir om man i vissa inkomstlägen inte får goda löneökningar de sista yrkesåren.

Den svaga uppräknig som sker idag borde föranleda nuvarande och blivande pensionärer att driva på för en förändring.

För dem som skickar ut pensionsprognoser måste det ställas höga krav på tydlig information om vad som gäller.

Tabell 1. Pensionsprognos och krav på löneökning för 2009.

Kronor per månad.

Pensions- medförande lön 2008	Pensionsprognos 2008	Pensionsprognos vid oförändrad lön 2009	Löneökningsbehov för oförändrad prognos 2009 Procent
20 000	2 000	2 000	0
25 000	2 500	2 500	0
30 000	3 000	3 000	0
35 000	6 250	5 253	4,4
40 000	9 500	8 503	3,8
45 000	12 750	11 753	3,4
50 000	16 000	15 003	3,1
55 000	19 250	18 253	2,8
60 000	22 500	21 503	2,6

Tabell 2. Lönekapningsregeln

Den lönehöjning man maximalt kan tillgodoräkna sig för tjänstepensionen år 2009. Inkomstbasbeloppets höjning 6,04 % multipliceras med en faktor, som är olika stor beroende av hur lång tid det är kvar till pension.

Antal månader kvar till pensionsåldern	Faktor	Maximal pensionsmed- förande löneökning år 2009
59-49	1,20	7,25
48-37	1,15	6,98
36-25	1,10	6,65
24-13	1,05	6,34
12-1	1,00	6,04